ופיו מצופה זהב כו' במקום הנחת פה פסול. שהתקיעה מזהב ולא בשופר: לכך מאריך בשופר. תירולא הוא: וממילא כו'. דמה לי סוף בלא תחילה ומה לי תחילה בלא סוף ומשום דצער לאומני אתרוייהו לייק הך דיוקא: תקע בראשונה. בפשוטה שלפני התרועה: ומשך בשניה בשתים. לפי שהיה צריך לתקוע כאן ג' תקיעות רצופות אחת לפשוטה לאחריה דמלכיות ואחת לפשוטה לפניה דזכרונות: בור ודות. תדא ניהו [ט] אלא שהבור בתפירה והדות בנגיין על הקרקע ליטטרי"ת בלע"ז: פיטם. תבית גדולה פוגטי"ן בלע"ז: מחד גברא. דומיא דזכור ושמור: הא לא דמיא. הא מילתא דשופר לא דמיא אלא לסיפא: י' קורין. וי' קולות יש כאן שאי אפשר להם לעמוד דיבורם בתיבה אחת שלא יהא אחד לאחור ואחד לפנים: דחביבה עליה. תדשה היא לו: התורה חמה. דכתיב (ויקרא יד) ולוה הכהן ופנו את הבית שלא יטמאו כלי תרס שבתוכו שאין להם טהרה במקום [יא]: למיעבד עובדא. בתלולות ושופר: מקום שיש שופר. כגון ר"ה ויובל: מקום שיש חצוצרות. כגון תעניות: וכך הנהיג. כמשנתינו שופר ותלולות: בשערי מזרח ובהר הבית. תדא מילתא היא בשערי מזרח בהר הבית ויו"ל בשערי מזרח בעזרת נשים: מתני' שופר שנסדק ודבקו. בדבק שקורין גלו"ד: פסול. דהוה ליה כשני שופרות [יב]:

גמ'

בשופר לידע שמצות היום בשופר: ובתעניות בשל זכרים כפופין ופיו [ד] מצופה כסף: מאי שנא התם דזהב ומ"ש הכא דכסף איבעית אימא כל כינופיא דכסף הוא דכתיב [ג] עשה לך שתי חצוצרות כסף [ה] ואיבעית אימא [ו] התורה חסה על ממונן של ישראל התם נמי נעביד דכסף אפילו הכי כבוד יו"ט עדיף רב פפא בר שמואל סבר למיעבד עובדא כמתניתין אמר ליה רבא [ז] לא אמרו אלא במקדש תניא נמי הכי במה דברים אמורים במקדש אבל בגבולין מקום שיש חצוצרות אין שופר מקום שיש שופר אין חצוצרות וכן הנהיג רבי חלפתא בציפורי ורבי חנניא בן תרדיון בסיכני וכשבא (ח) דבר אצל חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית בלבד אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי מאי קראה דכתיב [ט] בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' לפני המלך ה' הוא דבעינן חצוצרות וקול שופר אבל בעלמא לא: שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות כו': א"ר שמואל בר יצחק כמאן מצלינן האידנא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון כמאן כרבי אליעזר דאמר [י] בתשרי נברא העולם מתיב רב עינא שוה יובל לר"ה לתקיעה ולברכות והא איכא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון דבר"ה איתא וביובל ליתא כי קתני אשארא רב שישא בריה דרב אידי מתני הכי א"ר שמואל בר יצחק הא דתנן שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות כמאן דלא כרבי אליעזר דאי רבי אליעזר כיון דאמר בתשרי נברא העולם הא איכא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון דבר"ה איתא וביובל ליתא כי קתני אשארא: מתני' [יא] שופר שנסדק ודבקו פסול [יב] דיבק שברי שופרות פסול ניקב

סם שופר עליו וכ"ש דבק שברי שופרות אלא זו ואין צריך לומר זו קתני מ"ג יותר סופו להפרד כשנסדק מצד אחד ודבקו משאם עשה שופר אחד של תחילה והוי סם שופר עליו טפי קא משמע לן ודבק שברי שופרות נמי לא מיפסיל מטעם שיש ושלשה שופרות אלא דאין זה קרוי שופר אי נמי משום דכתיב (ויקרא כה) והעברת דרך העברתו כי היכי דפסלינן הפכו ותקע בו משום דבעינן דרך העברתו [יג] ואפילו נפסל מטעם משום שיש ושלשה שופרות אין קשיא כלום:

ניקב

בתורה אחד קורא. פירוש לבדו ואחרי כן המתרגם מתרגם לבדו ולא שיש קורין יחד ומתרגמין יחד:

אבל שנים לא. והא דאמרינן בפ"ק דב"ב (דף טו. וסס) שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותם לא שלא יקרא אחד עמו דא"כ כל התורה נמי אלא שלא יחלקום לשנים זה מרגנה וזה מרגנה שמונה בתורה סמכו אמתני' דפרק בתרא דבכורים [ד] (משנה ז) דתנן בראשונה כל מי שיודע לקרות קורא וכל מי שאינו יודע לקרות מקרין אותו ממנעו מלהביא בכורים התקינו שיהיו מקרין את מי שהוא יודע ואת מי שאינו יודע:

כמאן מצלינן זה היום תחלת מעשיך. תימה הא קי"ל כרבי יהושע דאמרינן בפ"ק (דף יב.) לתקופה כר' יהושע ואומר ר"ת דקי"ל כרב עינא דפריך משום יובל ורב עינא ה"ק והא אינא זה היום תחלת מעשיך דאיתיה בראש השנה ואיתיה ביובל אלא ודאי הא דאמרינן ליה לאו משום בריתו של עולם אלא משום תחלת מעשה דין שהעולם נדון בו להתקיים או לאו וזה שייך נמי ביום"כ דיובל דהוקש לר"ה כדלקמן בפרק בתרא (דף לד.) (אבל בשאר יומי לא [ה]) ואע"ג דמשני ליה שפיר רב עינא לא הדר ביה ומיהו לאידך ליתנא קשיא דקאמר מתני' דלא כר"א הוה ליה לשנויי דזה היום תחלת מעשיך דאו אבריאת עולם קאי ומה שיסד ר"א הקליר בגאון דשמיני עצרת כר"א דאמר בתשרי נברא העולם ובשל פסח יסד כר' יהושע אומר ר"ת דאלו ואלו דברי אלהים חיים ואיכא למימר דבתשרי עלה במחשבה לברואות ולא נברא עד ניסן ודכוותה אשכחן בפרק עושין פסין (עירובין דף יח. וסס) גבי אדם שעלה במחשבה לברואות שיש ולבסוף לא נברא אלא אחד:

כמאן דלא כר' אליעזר. תימה הא ע"כ לא שוו לכל מילי דהתניא לקמן בפרק בתרא (דף ג.) שוה יובל לר"ה לתקיעה ולברכות אלא שביובל תוקעין בין בב"ד שקדשו את החדש בין בב"ד שלא קדשו את החדש וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע: שופר שנסדק ודבקו פסול. פי' בקונטרס דהוה ליה כשני שופרות משמע שר"ל שנסדק לגמרי שנחלק לב' חתיכות שאם היה מחובר מצד אחד אין זה שני שופרות ותימה דאם נחלק לגמרי היינו דבק שברי שופרות ולכך נראה דנסדק מצד אחד לארכו על פני כולו ולפי [ט] שאין

[ד] בתוספתא דפ"ק דב"ב (ה"ב) אמר ר' יהודה אומר בראש

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [שבועות דף כ:], ב) [לקמן כח.], ג) [לקמן כח. לג.:], ד) לקמן כח., ה) מגילה כא.:, ו) [יומא לט. מד. מנחות עו.: פו: פח.: פט. חולין מט.: עז.], ז) [לעיל מ. י.: ע"ז מ.], ח) [ב"ב סד.], ט) נגעים פי"ב מ"ה, י) לעיל כו., כ) לקמן עמוד ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכ"ה בן מרדיון בסיקני וכשבא הדבר אצל מכמיס:

גליון הש"ס

גמ' אלא תרתי קלי כו' מתרי גברי. עי' סוטה דף לט ע"ב תד"ה עד שילה:

הגהות וציונים

א) צ"ל יכול (הג' יעב"ץ), וכ"ה בשבועות: ב) [צ"ל יהא אחד קורא כך איתא במגילה] (גליון): ג) בכת"י נוסף ועשרה מתרגמין, וכ"ה במגילה, ועיי"ש ברש"י ובתוס': ד) צ"ל ופיהן (רש"ש): ה) בכת"י נוסף והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות: ו) מכאן ראיה שפרק אנדרוגינוס אינו מן המשנה ודלא כסמ"ג עי' בהגהת מהגרי"ב סוף בכורים (גליון): ז) בת"י אינו (גליון) בתוס' הרא"ש בשאר השנים לא, ועי' מהרש"א (ועיי"ש בתוס' הרא"ש עוד תוספת ביאור): ח) בתוס' הרא"ש על פני כולו ואין שם שופר עליו:

ליקוטי רש"י

זכור ושמור בדיבור אחד. שמור. וכלשונות הוא אומר זכור שמיים בדבור אחד ומפיה אחת נאמרו ונשמעה אחת נשמעו (מכילתא) (דברים ה יב). הכי גרסינן. למימרא דסבר רבא דכי שמע איניש סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה יצא ומ"מ לא כו'. תקע בראשונה. פשוטה שלפני תרועת המלכיות (לקמן כח.). פשוטה שלפני התרועה תקע כלדכה (שם לג:). ומשך בשניה. כפשוטה של אחריה כשתים ונתכוין לצאת בה אף ידי פשוטה שלפני תרועת הזכרונות שעתיד עליו לתקוע מיקף לזו (שם כח.). תקיעה של אחר התרועה משך כשתים לצאת בה ידי שתים שהיה צריך לעשות זו (אחר זו) פשוטה שלאחריה דמלכיות ופשוטה שלפניה דזכרונות. אין בידו אלא אחת. דפסוקין תקיעה אחת נשתים לא מפקקינן (שם לג:) הקרקע אשקדיי"ן (עירובין קב: וכעי"ז רשב"ם ב"ב סא.). שיהן עמוקין בקרקע ויש בהן מים מכוסין. בתפירה. בקרקע קשה שמתאוק מים בלא כלי. בנגין. תופרין בוד בעפר מיחוח ובונין לו כותל אבנים ומקרי דות (שם סד.). בור בתפירה בלא נגין כתלים ודות בנגין (ערכין יט.). אם קול שופר שמע. בלא קול הברה יצא. אם קול הברה שמע. עם קול השופר לא יצא (לקמן כח.). פיטם. פטסקין. תבית גדולות (ביצה טו:). ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין. וכל שכן שאין שנים קורין ועשמע משום דמרי קלי לא משתמעי (מגילה כא.). התורה חסה כו'. שנאמר (ויקרא יד) ולוה הכהן ופנו את הבית וגו' עד מה תסה תורה על פכין לא כלי תרס שאין להם טהרה במקום אם כן תסה על ממון קל כל שכן על ממון חשוב אם כן תסה על ממונו של (לישועין) (לרי שין) קל ותומר על ממונו של לדיקים (יומא לט.). בתורת כהנים נפקא לן מולוה הכהן ופנו את הבית בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא וגו' מ"ר מאיר וכי מה מטמא לן שאמרה תורה להמתין שלא ילאה הכהן את הנגע ולא יאמר טמא עד

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ז מהלכות שופר הלכה ו טוש"ע א"ח סי' תקפו סעיף טז: יד ב ג מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה יא עור ש"ע א"ח סי' קמא סעיף ג: טו ד טוש"ע א"ח סי' תפח סעיף ב וסי' תרמד סעיף ג: טז ה מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה ז עור ש"ע א"ח סי' תכל ס"ג: יז ו מיי' פ"ז מהלכות תענית הלכה ד: יח ז מיי' פ"ז מהלכות שופר הלכה ה סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תקפו סעיף ח: יט ח מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף י:

תורה אור השלם

א) זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: [שמות כ, ח]

ב) שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: [דברים ה, יב]

ג) עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצֹצְרֹת כֶּסֶף מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת הַמַּחֲנוֹת: [במדבר י, ב]

ד) בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ יְיָ: [תהלים צח, ו]

רבינו חננאל

ות"ק סבר אדרבה איפכא מסתברא: ופיו של שופר מצופה זהב. ואוקימנא שלא במקום הנחת פה אבל במקום הנחת פה פסול הוא אותו השופר: ושתי חצוצרות מן הצדדין כו'. ואקשינן ותרי קלי מי משתמעי. כלומר אפשר לאדם לשמוע שני קולות בבת אחת. והתניא שמור וזכור בדבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר ולא אזן יכול לשמוע. ופרקינן לכך מאריך בשופר כדי לצאת החובה בקול השופר ואקשי' הנה (ח) כיון שהאריך בשופר סוף תקיעה בלא תחלת תקיעה למימרא דשמע סוף תקיעה בלא תחלת תקיעה יצא. והתנן תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת. פי' תקע תר"ת תקיעה תרועה תקיעה ועוד רוצה להתחיל תר"ת אחר. נמצא תקיעה של סוף תר"ת הראשון ותקיעה שהיא התחלת תר"ת השני סמוכות להדדי. עכשיו אם משך בסוף התקיעה האחרונה שבתר"ת הראשון כשיעור ב' תקיעות אין בידו אלא אחת כי אין מפסיקין הסוף מן התחלה ולא עלה בידו אלא תר"ת אחת. ופרקי' פסוקי תקיעתא חדא לתרתי לא פסקי ולעולם שמע תחלת תקיעה בלא סוף תקיעה או סוף תקיעה בלא תחלת תקיעה יצא. וי"א היה צריך תר"ת ותקע תקיעה ומשך בתרועה כדי תרועה ותקיעה אין בידו אלא תקיעה אחת. ותלמוד א"י מסייע לזה הפירוש: ת"ש התוקע לתוך הבור או לתוך הדות כו'. ושנינן תרי קלי מחד כגון שמור וזכור שנאמרו מפי הגבורה תרי כחדא לא משתמעי אלא הני כאות ומופת אבל תרי קלי מתרי משתמעי כדתניא בהלל ובמגילה אפי' י' קורין וי' מתרגמין אלמא כיון דחביב עליה יהיב דעתיה ושמע הכא נמי גבי שופר וחצוצרות יהיב דעתיה ושמע. א"כ למה מאריך בשופר להודיע שמצות היום בשופר ש"מ דשופר ביר אחד וחצוצרות ביד אחרים ותוקעין בהן: והני מילי במקדש כדתניא בד"א במקדש אבל בגבולין מקום שיש שופר אין בו חצוצרות ומקום שיש חצוצרות אין שופר כו' מהאי קרא בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'. בעינן בחצוצרות וקול שופר אבל בגבולין לא: שוה יובל לר"ה לתקיעה ולברכות. פי' בעינן ט' תקיעות וברכות מלכיות וזכרונות ושופרות ג) כך מתפללין ביובל ביום"כ: כמאן מצלינן בר"ה זה היום תחלת מעשיך כר' אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם ומותבינן והא תנן שוה יובל לר"ה לתקיעות ולברכות. והאיכא זה היום תחלת מעשיך: ר' יהודה אומר

חשק שלמה על ר"ח א) לגמורה ל"ל כיון דמה שהאריך בשופר אינו אלא סוף תקיעה וכו'. ב) אולי ל"ל וזכרונות ושופרות שמתפללין בר"ה כך מתפללין.